

VI. MŰHELY

(Rovatvezető: PARÁDI Ákos)

PARÁDI József

A magyar határőrizet és a rendszerváltozások 1867-2007.

DOI : 10.31628/RTHLXXIII2018.55-56N.165-178P

AXIX-XX. századi magyar rendszerváltások és a határőrizet kapcsolatának folyamatát végig tekintve első látásra úgy tűnik, hogy a határőrizet a magyarországi rendszerváltások egyik vesztese.¹ A magyar határőrséget a harmadik évezred első évtizedében megszüntették, a szervezetet beolvasztották a rendőrségbe.² Ezek ugyan tények, azonban két témát mégis érdemes közelebbről megvizsgálni. Nevezetesen:

- hogyan zajlottak le a magyar határőrizet rendszerváltozásokhoz kapcsolódó átszervezései;

- az ország határőrizeti fejlődésének egyenes következménye volt-e a 2007. évi integráció, vagy pedig más irányú megfontolások motiválták a döntést?

Első lépésként azt célszerű behatárolni, hogy mettől-meddig terjedjen a vizsgálat időtartama. E tekintetben kiindulási időpontnak a kiegyezést tekintem, mint a tartósan működő polgári magyar állam kialakulásának a kezdetét.³ Vissza lehetne ugyan nyúlni az 1848/1849-es magyar forradalom és szabadságharchoz is, azonban az idő rövidsége és a honvédő harcok nem tették lehetővé, hogy ezen időszakban Magyarországon a polgári magyar rendvédelem kifejlődjön. Csupán elképzelésekről és kezdeményezésekről beszélhetünk 1848 kapcsán.⁴ A forradalom és szabadságharcot követő neoabszolutizmus nem tekinthető a magyar állam fejlődése legitim korszakának, hiszen az országot feldaraboló, a magyar államot megszüntető, a Kárpát-medencében élő népek elnémetesítésére törekvő idegen elnyomó hatalom részeként épült ki. Ez a rendszer vitathatatlanul az első polgári jellegű formáció volt a Kárpát-medencében, azonban az is vitathatatlan, hogy egy idegen hatalomnak a magyarságot felszámolni kívánó eszköze is volt.⁵ A magyar határőrizeti rendszer a polgári magyar állam kiépülésével a polgári magyar rendvédelem kialakulásának részeként jött létre, amely azonban sohasem szakadt el teljes egészében a honvédelemről. Az állam szerkezetén belüli önálló határőrizeti rendszer 2008-ig működött. A magyar határőrizet történetének mintegy másfél évszázadát indokolt tehát áttekinteni ahhoz, hogy a jelzett két témát megvizsgálhassuk.⁶

Második lépésként nyilvánvalóan azzal indokolt foglalkozni, hogy nemzeti határőrizettörténetünk vizsgálat alá vont 152 éves periódusában hányféle és milyen határőrizeti modellek működtek. E tekintetben három modell különböztethető meg: a dualizmuskori, a két világháború közötti és az 1945 utáni időszakban megvalósított határőrizet. Az 1990-től 2008-ig terjedő időszak magyar határőrizetét átmeneti időszaknak tekintem.⁷

A dualizmuskori határőrizetünk 1867-től 1919-ig tartott. Nemzeti határőrizetünket alapvetően két tényező alakította. Egyrészt egész Európában, így a magyar királyságban is uralkodó liberális szemlélet, amely nem tette lehetővé, hogy az államhatalom adminisztratív eszközökkel széleskörűen befolyásolja polgárai szabad mozgását.⁸ A Magyar Királyságban törvényben nyilvánították ki, hogy — az országok közötti kölcsönösség elve alapján — az államhatár átlépéséhez nem szükséges útlevél, csupán bizonyos speciális esetekben.⁹ Ebből az Európa-szerzte többé-kevésbé elfogadott felfogásból fakadóan a kontinens országainak határai — néhány kivételtől eltekintve — nyitottak voltak.

A másik tényező, amely befolyásolta a korabeli magyar határőrizetet az Osztrák-Magyar Monarchia léte volt. Az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közös határain lényegében ugyanaz volt a helyzet, mint jelenleg az Európai Unió schengeni határain. A Magyar Királyságnak az Osztrák-Magyar Monarchia külső határaival egybeeső határszakaszain a helyzet a Magyar Köztársaságnak az Európai Unió külső határaival egybeeső határszakaszaihoz volt hasonlítható. Következésképpen a korabeli Magyar Királyságot a szomszédos országok részéről katonai fenyegetés nem érte.¹⁰

Ebben a helyzetben a magyar politikai közgondolkodásból hiányzott az önálló határőrizeti szervezet szükségességének a megfogalmazása. A katonai határőrvidéket — amely egyébként is csupán a Balkán irányában működött — oly módon oszlatták fel és integrálták a térséget a polgári fejlődésbe, hogy határőr testületet nem szerveztek a helyébe.¹¹ Idővel azonban — elsősorban a külső határok tekintetében — szükségessé vált a határőrizeti tevékenység önálló szervezeti keretbe foglalása. Kezdetben csupán a határmenti pénzügyőr csapatok látták el a zöldhatár őrzését,¹² a közeli városok rendőrségeinek kikülönített csoportjai a személyforgalom ellenőrzését¹³ a vámhivatalok pedig az áruforgalmat ellenőrizték.¹⁴ Tevékenységüket a határmenti szolgabírói kirendeltségek fogták össze.¹⁵

Idővel azonban szükségessé vált a külső határok őrzésének a megerősítése. Erre a célra a korszak legeredményesebb rendvédelmi testületét a csendőrséget vetették be, amely az ország belsejében a közrend megszilárdításával már megbízható használhatóságát.¹⁶ A Magyar Királyi Csendőrségen belül a határőrzési teendőket a határszéli csendőrség látta el. A határszéli csendőrséget a csendőrtestületen belül fegyvernemi jelleggel — későbbi terminológia szerint szakszolgálati

ágként — hozták létre.¹⁷ A polgári magyar állam fejlődésében az első önálló határőrizeti testület a Magyar Királyi Határrendőrség volt, amelyet viszonylag későn a XX. század elején állítottak fel.¹⁸

A dualizmuskori magyar határőrizeti modell összhangban állt a nyugat-európai modellel, amelyben már elvált a határőrizet a határvédelemtől. Ugyanakkor azonban a Kárpát-medence-i sajátosságokat tükröző szerkezeti elemek is létrejöttek, amelyek más országokban nem, vagy csak részlegesen voltak fellelhetők.¹⁹ Össze-hasonlítva a korabeli folyamatot az 1989 után tapasztaltakkal megállapítható, hogy a magyar határőrizet tekintetében a jelenlegivel ellentétes tendenciák érvényesültek annak ellenére, hogy a körülmények lényegében azonosak voltak.

Abban az esetben azonban, ha a rendszerváltás óta eltelt időszakot hasonlítjuk össze a dualizmus első két évtizedével megállapítható, hogy a határőrizet tekintetében szinte hajszálpontosan azonos folyamat ment végbe. Ennek során az önálló határőrizeti szervezetet megszüntették, a feladatkörét pedig a meglévő rendvédelmi szervezetekbe integrálták. A kivitelezés technikáját illetően természetesen van ugyan eltérés, azonban a folyamat jellege és eredménye tulajdonképpen azonos.²⁰

A dualizmus első két évtizedét követően azonban a magyar politikai elit felismerte, hogy a rendvédelmet — annak részeként a határőrizetet is — erősíteni kell. Ezt nem csupán a létszám gyarapításával kívánták elérni, hanem azzal is, hogy új szervezeteket hoztak létre — például a Magyar Királyi Csendőrséget — és elindították annak a folyamatát, hogy a széttagolt rendvédelmi erőket az önkormányzatok hatásköréből a központi államhatalom kompetenciájába vonják.²¹

Óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy vajon végig kell-e járni a harmadik évezred elején a dualizmus időszakában megtett utat? Nem lett volna-e célszerűbb a korabeli tapasztalatokat adaptálni korunkra és a már kimunkált modellt újjá alakítani a jelenlegi gyökértelen megoldás alkalmazása helyett?

A kiegyezéskori rendszerváltás tekintetében megállapítható, hogy a korabeli határőrizet a polgári magyar állam rendvédelmi struktúrájának a részeként jött létre. Ekkor vált el a határőrizet a határvédelemtől. az új magyar határőrizeti struktúra harmonizált a nyugat-európai országok határőrizetének lényegével, ugyanakkor a nemzeti érdekeknek megfelelő specialitásokkal is rendelkezett. Liberális szellemű nemzetközi közegben fokozatosan olyan új magyar határőrizeti rendszer jött létre, amelyben helye volt az önálló határőrizeti testületnek.²²

Az 1919-es magyarországi tanácsköztársaság időszakát csupán egy kísérletnek tekintem. A 133 napos uralom alkalmatlan volt arra, hogy tartós megoldások gyökeresedjenek meg. Az ugyan nyilvánvaló, hogy a magyarországi tanácsköztársaság vezetői szakítani kívántak a korábbi határőrizettel. Kérdéses azonban, hogy a fegyveres konfliktus oldása nyomán, az alapvetően nyugat-európainak tekinthető környezetben fenntartották volna-e az eredeti koncepciójukat, vagy sem. Ezt csupán

találgatni lehet. Ami bizonyos, az a visszatérés 1919-et követően a dualizmus kori rendvédelemhez.²³

Az I. világháborút követő forradalmak után a magyar államhatalom kontinuitásának a hangoztatása került ugyan előtérbe, azonban emellett módosításokra is sor került a magyar rendvédelem terén is. A legátfogóbb változtatásokat a határőrizet terén valósították meg. Megszüntették a határszéli csendőrséget és a határrendőrséget. Ehelyett a határvonallal érintkező működési területtel rendelkező csendőr őrsőket bevonták a határvonal őrzésébe. Az önkormányzati rendőrségek államosítása nyomán pedig létrehozták a határszéli rendőrkirendeltségeket az utasforgalom ellenőrzése céljából. A vámhivatalok és a pénzügyőrség határmenti szakaszai továbbra is részt vettek a határőrizet megvalósításában. Mindez azonban kiegészült a Magyar Királyi Vámőrséggel, amely a határőrizetben a vezető szerepet átvette a volt Magyar Királyi Határrendőrségtől.²⁴

Már a dualizmus időszakában kiépült a külső határokon a többlépcsős, azon belül a többvonalas határőrizet, illetve az erőknek és eszközöknek a valószínűsíthető illegális határátlépések helyére és idejére koncentrálása. A szisztéma 1919 után kiterjedt a trianoni békediktátum utáni magyar állam összes határszakaszára.²⁵

A trianoni békediktátum egyik következménye volt, hogy ismét bevontak katonai erőket a határőrizetbe. Ez azonban csupán a látszat volt. A Magyar Királyi Vámőrség és utód szervezetei azaz a Magyar Királyi Határőrség, majd a Magyar Királyi Honvéd Határvédelmi testületében élesen elkülönült a határőrizeti tevékenység a határvédelmet megvalósítók teendőitől. 1938-ig azonban a határőrizeti testületeket fedő szervezetenként is működtették, mivel ide rejtették el a haderő 1/3-át, hogy az esetleges ellenséges támadásokat már a határ mentén lassítani lehessen. A magyar állam részéről ezzel szerettek volna időt nyerni a hátszín mozgósítására, a határ közelébe került ipari centrumokban minél nagyobb mennyiségű hadianyag gyártására és a lehető legkedvezőbb pozíciók elérésére a konfliktus diplomáciai rendezhetősége érdekében.²⁶

A két világháború közötti időszak tekintetében megállapítható, hogy a korabeli magyar rendvédelmi struktúra egészéhez képest a határőrizet változott a legdinamikusabban. A kiváltó ok pedig egyértelműen a trianoni békediktátumban rejlett. A határőrizetben a katonai jelenlét csupán látszólagosan tért vissza. A határ őrzése és védelme továbbra is elkülönült, de egy szervezeten belül oly módon, hogy a határőrizetet megvalósító úgynevezett határszolgálatosok álcázásával hozta létre a magyar állam a határvédelmi erőket.²⁷

A két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete ebben a tekintetben egyedi volt. A lényegét illetően azonban továbbra is a nyugat-európai típusú határőrizetek körébe sorolható, ahol a határőrizeti teendőket döntően a rendvédelmi testületek valósítják meg. Alapvetően változott azonban a hazai és a nemzetközi légkör. Az államok a polgáraik szabadabb mozgását korlátozták. Általánossá vált az útlevél és vízumkötelezettség. A külföldre utazás lehetőségét a polgároknak kérni és indokolni kellett, azonban a korlátozások még nem lehetetlenítették el a külföldre utazásokat, csupán az engedélyezési eljárás keletkezett, amely egyben bürokratikus is volt.²⁸

Az 1945 és 1950 közötti időszakot átmeneti periódusnak tekintem a magyar állam teljes felépítménye tekintetében. Ez alatt a fél évtized alatt a szovjet befolyási övezet részévé vált. Magyarországon az államot átszervezték a szovjet típusú pártállam mintájára. A határőrizet tekintetében ez azt jelentette, hogy a szovjet állambiztonsági szervezet mintájára kiépülő államvédelmi hatóság részévé vált a határőrség. Ezzel egyben a magyar határőrizet felemás módon ugyan, de ismét visszakerült a kiegyezés előtt állapotba abban az értelemben, hogy ismét katonai erővel valósították meg a határok őrzését. Egyébként pedig — a pártállami szisztémára jellemző módon — a szervezet irányítása nem a kormány, hanem az uralkodó párt felső vezetésének a kezébe került.²⁹

A körülmények alapvetően megváltoztak. A határok totális bezárásából fakadóan a határátlépés kevesek kiváltságává vált. Előtérbe került az esetleges világháborús veszélyeztetettség a két világrendszer összetűzése nyomán. Magyarország pedig az esetleges összecsapás terepébe tartozott. A magyar határőrizet továbbra is kétlépcsős, azon belül pedig többvonalas maradt. A hangsúly azonban az alig létező határforgalom ellenőrzéséről a határvonal őrzésére került.³⁰

Az 1956-os forradalom és szabadságharc nyomán ez a totális határőrizeti rendszer fokozatosan fellazult, az 1989. évi rendszerváltozás kapcsán pedig igyekezett a nyugat-európai mintát követni. A struktúra lényege azonban nem sokban tért el a korábbiaktól, bár ebben az időszakban a magyar határőrizeti szervezetet a permanens változások jellemezték. Alapvetően megváltozott jogi környezetben és feltételrendszerben működtek a magyar határőrizeti szervezetek.³¹

Összességében tehát megállapítható, hogy a vizsgált időszakban Magyarországon három határőrizeti modell működött — nevezetesen: a dualizmus kori, a két világháború közötti és a pártállami — figyelmen kívül hagyva az átmeneti időszakok 1919. évi és 1945-1949-ig tartó sajátos határőrzését. E három modellben található statikus — mindhárom időszakon átívelő — és csupán az adott időszakhoz kapcsolódó elemek. Statikusnak tekinthető a határforgalom ellenőrzése, a határvonal őrzése és a határrend betartatása hármasságú tevékenységi kör jelenléte. Ezen tevékenységek egymáshoz viszonyított súlya és aránya azonban már erősen eltért az

egyes modellekben. Statikus elemnek tekinthető továbbá a többlépcsős, azon belül pedig a többvonalas határőrizet megvalósítása, illetve az erők és eszközök koncentrációja a kiemelt fontosságú területekre és időkre.

Mindhárom modellben erőteljesen eltér egymástól a határőrizeti testületek száma és létszáma, az államapparátuson belül betöltött szerepe, a hatáskörök jogi szabályozása, az államhatár átlépésének megítélése. Egyértelműen megállapítható, hogy a modelleket alapvetően két tényező befolyásolta. Egyrészt a nemzetközi helyzet, azaz a szomszédokhoz és a nagyhatalmakhoz fűződő viszony. Másrészt pedig az állam szerepéről vallott felfogás, amely nem minden esetben a magyar politikai kultúra szülötte volt.

A modelleket kialakító periódusokat — közvetlenül, vagy közvetve — valamilyen fegyveres konfliktus időszakára előzte meg.

Megítélésem szerint a gyakori határőrizeti modellváltás csupán részben indokolható népünk viharos történetével. Nyilvánvalóan befolyásolta ugyan a magyar határőrizeti rendszer változásait a külső körülmények alakulása. Legalább olyan mértékben hatottak azonban nemzeti határőrizetünkre a társadalmunkban végbe ment változások és a változásoknak az államra gyakorolt hatása.

Úgy gondolom tévúton járnék, ha a magyar határőrizet permanens változásainak okát csupán szakmai kérdésnek tekinteném. A változások fő indítéka az állam megítélésében rejlik. Az uralkodó elitnek az állam szervezetről vallott felfogása tükröződött a magyar határőrizeti szervezetek és tevékenységek jellegében.

A fő kérdésnek tehát nem azt tartom, hogy mik a magyar határőrizet szakmai tapasztalatai hanem azt, hogy milyen államot szeretnénk és azt milyen nemzetközi környezetben valósítjuk meg. Ennek a függvénye a magyar határőrizet. A XIX-XX. századi magyar határőrizetet a neoabszolutizmussal kezdődően a liberalizmuson keresztül az állampárttal bezárólag többféle keretben valósították meg. A teljes vizsgált időszakot figyelembe véve az instabilitás tekinthető a fő jellemzőnek. Ezen belül azonban az egyes modellekre mégis a stabilitás a jellemző. Hosszabb-rövidebb átállási időszakot követően a magyar határőrizeti rendszerek jól működtek, hiszen teljes összhangban álltak az állam jellegével és a nemzetközi környezet által diktált feltételekkel.

A vizsgált időszak egészen végigfutó tendenciának tekinthető, hogy a magyar határőrizetben megerősödött a központi államhatalomnak való közvetlen alárendeltsége. A polgári fegyveres őrtestületek rovására a katonailag szervezett fegyveres őrtestületek kerültek túlsúlyba. A határőrizeti erők különböző rendvédelmi szervezetekbe való tagoltságának a helyébe pedig az önálló határőrizeti szervezet lépett, amely a határőrizeti teendők dandárját valósította meg. Ezek a folyamatok a magyar állam valamilyen veszélyeztetettségére adott válaszok voltak, függetlenül

attól, hogy az országon belül milyen társadalmi, gazdasági berendezkedés keretei között élt a magyar nemzet.

Álláspontom szerint amennyiben gyenge államot szeretnénk, akkor a határórség integrálása helyénvaló. Amennyiben azonban erős államot szeretnénk a független határőrizeti szakmai szerv megóvása — ha minimális létszámmal is — de indokolt.

A dualizmuskori és a rendszerváltás utáni hasonló helyzetekből levont korabeli következtetések jól érzékeltetik, hogy a fő kérdés az állam szerepének a megítélése. Mindhárom határőrizeti modell periódusát figyelembe véve az állam szerepéről vallott felfogás sokkal egyértelműbb volt, mint napjainkban. Ezek a felfogások nem mindig alapultak hasznos és viszonylag demokratikus körülmények között lezajlott elméleti viták eredményein, mint például a dualizmusban. A pártállam időszakában egyfajta diktátum szerint épült ki az állam, azonban a diktátum egyértelmű volt.

Napjainkban az egyértelműség hiányzik. Egy-egy választási cikluson belül is nagy eltérések tapasztalhatók e téren, hát még a ciklusok között. A rendszerváltás utáni időszak fő szakmai fogyatékoságának azt tekintem, hogy:

- nem lehet egy államot négy évente átalakítani, ha előbbre akarjuk vinni az országot, az ilyen átalakítások csak arra jók, hogy az éppen uralmon lévők hatalmukat akadálytalanabban érvényesíthessék;

- a környezet figyelembe vétele mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni a hagyományokat, a nemzeti sajátosságokat, a szakmai tapasztalatokat, ezek hiányában ugyanis gyökértelen a lakossági támogatást nélkülöző megoldások hozhatók csupán létre;

- a magyar határőrizetnek összhangban kell állnia a realitásokkal, azaz nem lehet a veszélyeztetettség helyzetében is ugyanolyan szervezetekkel, eszközökkel és metodikával őrizni a haza határait, mint amikor ezek a veszélyek nem érvényesülnek;

- a magyar államnak szüksége van olyan önálló határőrizeti szervezetre, amely magában hordozza a különböző erősségű veszélyeztetettségű helyzetekre adandó megnyugtató válaszok lehetőségét, azaz a gyors átalakulás és reakálás képességét, a határőrizeti szakmai kultúra folyamatos működtetését.

Amennyiben tehát a parerga elején rögzített két kérdésre egyértelmű és rövid választ vár az olvasó, azt úgy fogalmazhatom meg, hogy:

- a rendszerváltozásokhoz kapcsolódó magyar határőrizeti átszervezések az elmúlt másfél évszázad során úgy valósultak meg, hogy abból a határőrizet megerősödve került ki, mely tendencia azonban 2007-ben megszakadt;

- a magyar kormánynak a határórség 2007. évi beolvasztását eredményező döntése megítélesem szerint elhamarkodott volt, egyben pedig a döntést hozók minden bizonyos ideológiai megfontolásokat helyeztek a nemzeti érdekek elé.

Jegyzetek:

¹ KESERŰ — PARÁDI

² 2007/XC.tv.

³ 1867/XII.tc.

⁴ URBÁN

⁵ SASHEGYI

⁶ GÁSPÁR: *A magyar határőrség szolgálati tevékenységében ható elvek érvényesülése és változásai 1945-től az 1990-es évek végéig.* ; NAGY: *A határőrség területi elhelyezkedésének, tevékenységének, szervezetének és létszámának fejlődése 1958-1998.* ; PARÁDI: *A történelmi Magyarország határőrizeti tapasztalatai.* ; Idem: *Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza.*

⁷ PARÁDI: *A magyar határőrizet sajátosságai és fejlődési periódusai a II. világháború előtt és után.*

⁸ Idem: *A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása.*

⁹ 1903/VI.tc.

¹⁰ GALÁNTAI: 7-86.p.

¹¹ BÜR

¹² PARÁDI: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőrizete 1867-1914.*

¹³ Idem: *Rendőrség a határőrizetben.*

¹⁴ Idem: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.*

¹⁵ Idem: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.*

¹⁶ Idem: *A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség.*

¹⁷ Idem: *A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914.*

¹⁸ Idem: *A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914.*

¹⁹ Idem: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* op.cit.

²⁰ Idem: *A polgári magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a II. világháborúig.*

²¹ Idem: *A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület.* ; Idem: *A magyar rendvédelem 1867-1918.* ; Idem: *A magyar rendvédelem 1919-1941.*

²² Idem: *A dualizmus kori magyar rendvédelem és határőrizet. A Magyar Királyi Határrendőrség.*

²³ GRATZ

²⁴ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* ; Idem: *A Magyar Királyi Vámőrség a polgári magyar állam rendvédelmi testülete.*

²⁵ Loc.cit.

²⁶ Idem: *A magyar rendvédelem 1867-1914.*

²⁷ Idem: *Magyar határőrizet 1867-1945.*

²⁸ Idem: *Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban.*

²⁹ KESERŰ: *A határőrség megalakulása és tevékenysége a népi demokratikus forradalom időszakában.*

³⁰ GÁSPÁR: *A határőrség szervezetének és tevékenységének változásai 1948-1956.*

³¹ NAGY: *Határőrizetünkkel szembeni kihívások az 1990-es években.*

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- GALÁNTAI (10.;) — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
- GRATZ (23.;) — GRATZ Gusztáv: *A forradalmak kora. Magyarország története 1918-1920.* Budapest, 1935, Magyar Szemle Társaság. 354 p. /A Magyar Szemle könyvei, 10./
- PARÁDI: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőrizete 1867-1914.* (12.;) — PARÁDI József: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőrizete 1867-1914.* Budapest, 1987, Határőrség. 123 p. HU-ISBN —
- PARÁDI: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* (14.;) — PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 219 p. HU-ISBN 963 76 2330 2. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 1./ HU-ISSN —
- PARÁDI: *Rendőrség a határőrizetben.* (13.;) — PARÁDI József: *Rendőrség a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 266 p. HU-ISBN 963 76 2332 9. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 3./ HU-ISSN —

TANULMÁNYOK

- GÁSPÁR: *A határőrség szervezetének és tevékenységének változásai 1948-1956.* (30.;) — GÁSPÁR László: *A határőrség szervezetének és tevékenységének változásai 1948-1956. Határőrség tudományos közlemények,* (1994) 1.sz., 48-70.p. HU-ISSN —
- NAGY: *Határőrizetünkkel szembeni kihívások az 1990-es években.* (31.;) — NAGY József: *Határőrizetünkkel szembeni kihívások az 1990-es években. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XII.évf. (2007) 15.sz. 104-124.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2001. november 6.-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciásozottnak „Az európai és a magyar rendvédelem a XIX-XX. században” című XV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. (8.;) — PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. *Belügyi Szemle*, XXX.évf. (1982) 10.sz. 44-51.p. HU-ISSN 0133-6738.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. (17.;) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CI.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. (18.;) — PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CI.évf. (1986) 3.sz. 541-570. p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. (16.;) — PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, XXXVII.évf. (1989) 2.sz. 35-40. p. HU-ISSN 0133-6738.
- PARÁDI: Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban. (28.;) — PARÁDI József: Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban. *Rendészeti Tanulmányok*, III.évf. (1994) 2.sz. 84-126.p. HU-ISSN 1216-5018.
- PARÁDI: A magyar határőrizet sajátosságai és fejlődési periódusai a II. világháború előtt és után. (7.;) — PARÁDI József: A magyar határőrizet sajátosságai és fejlődési periódusai a II. világháború előtt és után. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* VI.évf. (1996) 7.sz. 80-89.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1995. október 25-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Háborúból diktatúrába” című VII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: A magyar határőrizet 1867-1945. (27.;) — PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Határőrségi Tanulmányok*, V.évf. (1997) 1. sz. különszáma. 11-35. p. HU-ISSN —
- PARÁDI: A magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a II. vh-ig. (20.;) — PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a II. vh-ig. 74-109.p. In BODA József (szerk.): *A magyar polgári rendvédelem a XIX-XX. században. A magyar büntetés-végrehajtás, csendőrség, határőrség, koronaőrség, rendőrség, vám- és pénzügyőrség*. Budapest, 2004, Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány. 215 p. A tanulmány korábbi változata 2003. nyarán Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány által szervezett magyar rendvédelem-történeti témájú nyári szabadegyetemen. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. HU-ISBN 963 21 4995 5.
- PARÁDI: A történelmi Magyarország határőrizeti tapasztalatai. (6.;) — PARÁDI József: A történelmi Magyarország határőrizeti tapasztalatai. 357-388.p. In MEZEY Barna (szerk.): *Eckhart Ferenc emlékkönyv*. Budapest, 2004, Gondolat Kiadó. HU-ISBN 963 95 0086 0. /Jogtörténeti értekezések, 28./ HU-ISSN 0134-0026.
- PARÁDI: A dualizmuskori magyar rendvédelem és határőrizet. A Magyar Királyi Határrendőrség. (22.;) — PARÁDI József: A dualizmuskori magyar rendvédelem és határőrizet. A Magyar Királyi Határrendőrség. *Határrendészeti Tanulmányok*, III.évf. (2006) 1.sz. 5-46.p. HU-ISSN 1786-2345. A tanulmány korábbi változata 2006. január 17-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Határőrség Országos Parancsnoksága közös szervezésében megvalósított konferencián. „Az ezeréves magyar rendvédelem” című XIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar rendvédelem 1867-1914. (26.;) — PARÁDI József: A magyar rendvédelem 1867-1914. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 25.sz. 79-83.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3.-án, Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „Csen-

- dőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. (6.;) — PARÁDI József: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 141-154.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Vámőrség a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. (24.;) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI: A katonailag szervezett őrttestület és a polgári őrttestület. (21.;) — PARÁDI József: A katonailag szervezett őrttestület és a polgári őrttestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 77-84.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI: A magyar rendvédelem 1867-1918. (21.;) — PARÁDI József: A magyar rendvédelem 1867-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVII.évf. (2017) 53.sz. 33-52.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI: A magyar rendvédelem 1919-1941. (21.;) — PARÁDI József: A magyar rendvédelem 1919-1941. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVII.évf. (2017) 54.sz. 59-92.p. HU-ISSN 1216-6774.
- URBÁN (4.;) — URBÁN Aladár: Az 1848–1849-es szabadságharc rendvédelmi testületei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* I.évf. (1991) 1.sz. 7-16.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1990. április 24-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A rendvédelem-történet kutatásának, feldolgozásának és oktatásának időszerű kérdései” című II. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.

TANKÖNYVEK

KESERŐ — PARÁDI
(1.;)

— KESERŐ István — PARÁDI József: *A magyar határőrizet története, hagyományai*. Budapest, 1990, Határőrség. 72 p. HU-ISBN —

DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNYEK

SASHEGYI
(5.;)

— SASHEGYI Oszkár: *Az abszolutizmuskori levéltár*. Budapest, 1965, Akadémia Kiadó. 522 p. /Magyar Országos Levéltár kiadványai, I. ; Levéltári leltárak, 4./

KÉZIRATOK

BÚR
(11.;)

— BÚR Márta: *A magyar határőrvidék felszámolása. A házközösség /zadruga/ válsága*. Kandidátusi disszertáció (MTA). Kézirat. Budapest, 1962.

GÁSPÁR
(6.;)

— GÁSPÁR László: *A magyar határőrség szolgálati tevékenységében ható elvek érvényesülése és változásai 1945-től az 1990-es évek végéig*. Kandidátusi értekezés (MTA) Kézirat. Budapest, 1996.

KESERŐ: *A határőrség megalkakulása és tevékenysége a népi demokratikus forradalom időszakában*.
(29.;)

— KESERŐ István: *A határőrség megalakulása és tevékenysége a népi demokratikus forradalom időszakában*. Kandidátusi értekezés (MTA-TMB). Kézirat. Budapest, 1985.

NAGY: *A határőrség területi elhelyezkedésének, tevékenységének, szervezetének és létszámának fejlődése 1958-1998*.
(6.;)

— NAGY József: *A határőrség területi elhelyezkedésének, tevékenységének, szervezetének és létszámának fejlődése 1958-1998*. Ph.D. disszertáció (ZMNE). Kézirat. Budapest, 2000.

PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914*.
(15.;19.;)

— PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914*. Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE BTK). Kézirat. Budapest, 1985. 162 p.

PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941*.
(24.;25.;)

— PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941*. Kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Budapest, 1990. I.köt. 264 p. + II.köt. 265-567 p. melléklet.

JOGSZABÁLYOK

- 1867/XII.tc.
(3.;) — 1867/XII.tc. a Magyar Korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.
- 1903/VI.tc.
(9.;) — 1903/VI.tc. az útlevélügyről.
- 2007/LXXXIX.tv.
(2.;) — 2007/XC.tv. a rendőrségről szóló 1994/XXXIV.tv. módosításáról. *Magyar Közlöny*, LXIII.évf. (2007) 88.sz. 6567-6581.p. HU-ISSN 2063-0379.

